

ÚJ LIMNIKUS BARNAKŐSZÉNTELEP (VI.) A BORSODI BARNAKŐSZÉNMEDENCÉ NY-I HATÁRTERÜLETÉN

AI,FÖLDI LÁSZLÓ

Összefoglalás: A szerző javaslatára a borsodi helvétii kőszénösszlet fekéjébe továbbmélyített fúrás 316 m-ben új limnikus műrevaló (2 m) barnakőszéntelepét (VI.) harántolt. Az V. telep alatt 141,05-től 246,30 m-ig halmiolitikusan bontott riolitfufat és agyagos tufát fúrtak. 246 m-től agyaggal váltakozó partszegélyi konglomerátumot, majd 286,70 m-től zavartalan szárazföldi rétegsort, tarka agyagot, konglomerátumot, kavicsos agyagot, bitumenes agyagot, 316 m-ben 2 m vastag barnakőszéntelepét, majd meszes tarka agyagot harántoltak. 246,30-tól a rétegsor az előkerült mikro- és makrofauna alapján helvétinél idősebb burdigalái, esetleg akvitáni lehet.

A borsodi helvétii barnakőszénmedence Ny-i részén, Sajóalgócs–Felsőnyárád vonalában, nem nagy mélységben paleozoós alaphegységvonulat húzódik, melyet a sajóalgócsi (168 sz.), hegyestetői (144 sz.) és a pacsányi (140 sz.) mélyfúrásokból, Sajóalgócon pedig felszíni kibúvásból ismerünk. A gravitációs és a szeizmikus mérések alapján a jelzett alaphegységvonulat átlag 100–250 m mélységben húzódik. Nyugat felé meredek törés mentén Dubicsánynál kb. 1300–1400, Dövénynél kb. 700 m mélyre sülyedt.

Ennek a vonulatrésznek nyugati oldalán levő medencerészben telepített perspektivikus kutatófúrás a kőszéntelepés helvétii rétegösszlet alatt közel 300 m vastag konglomerátum rétegcsoportot harántolt. A konglomerátumos rétegcsoportban szénzsinórokat fúrtak át, metángázos sósvíz-feltörést kaptak.

A gát keleti oldalán, a helvétii összlet részben a délkelet felé aránylag enyhén lejtő alaphegységre transzgredál és csak a medence D-i és DK-i szegélyén ismeretesebb idősebb medenceüledékek; a lyukói aknában konglomerátum, Parasznya környékén, a miskolci III. perspektivikus fúrásban és a diósgyőri fúrásokban oligocén és eocén rétegekkel.

Valószínűnek látszik, hogy a jelzett alaphegység-gát már az oligocénben és a burdigalái emeletben részben vagy egészben elválasztotta a két medencerészt. A darnóhegyi és upponyi rátólodási öv tengelyében levő alaphegység-gát a burdigalái emeletben újraéledt mozgással rátólodott a vele előzőleg is tektonikusan érintkező triász rétegekre, esetleg a konglomerátumos rétegcsoport egy részére is. A kőszéntelepés helvétii összlet helyenként elvékonyodva és kiékelődve áthúzódott a szigetekkel jelzett gát fölött, majd a szármata után diszjunktív törésekkel feldarabolódott.

A rátólodás előtt a burdigalái partközeli és partszegélyi konglomerátumos rétegcsoport elsősorban a Dubicsány–Putnok–dövényi medencerészben képződött. A részben szárazföldi, részben partszegélyi üledékekkel együtt édesvízi barnakőszéntelepek képződésére is volt lehetőség. A kiékelődő konglomerátumos rétegek pedig a szegélyeken szénhidrogénfőhalmozódásra adtak lehetőséget.

Az előzőekben nagy vonalakban vázolt megfontolás alapján 1958. november 13-án Verebélyi K. főgeológus és Oszvald Gy. geológussal egyetértésben az OFF felé javasoltuk a konglomerátum rétegcsoport megkutatását, elsősorban sztratigráfiai kérdések eldöntésére és gázkutatás céljából.

1959. január 29-én a javaslatot részletes indokolással Jákfalva II, Dubicsány III, Dövény I, Felsőnyárád I. perspektivikus fúrásokra és a Jákfalva 17. sz. fúrás 500 m-ig való továbbmélyítésére módosítottuk. A Dövény és Jákfalva körzetében javasolt fúrások indokolásánál kiemeltém, hogy: „... a konglomerátumos rétegcsoport átfúrásával feleletet kaphatunk arra, hogy a nevezett képződményben kellő vastagságú kőszéntelepek kifejlődtek-e. Véleményünk szerint a konglomerátumos rétegcsoport vékonyodása várható, limnikus, esetleg paralikus széntelep előfordulására is van remény.” Végül többek

között közöltem, hogy a jákfalvai 17. sz. fúrásban 330—360 m között a konglomerátumos rétegcsoportban barnaköszéntelep átfúrása lehetséges.

A fúrás 316 m-ben 2 m vastag limnikus barnaköszéntelepet harántolt. A mélyfúrási mintaanyag átvizsgálása után a barnaköszéntelep helyzete jól rögzíthető.

A fúrás az V. barnaköszéntelepet 141,05 méterben harántolta, majd 0,60 m homokos agyag után 246,30 m-ig halmirolitikusan bontott riolittufát és agyagos tufát harántolt.

- 246,30—253,10 m között konglomerátum következett, kvarc, karbon és triász pala és vulkanit kavicsokkal
- 253,10—283,80 m agyag, tufás agyag, kavicsos agyag, bitumenes agyag következett kövületekkel és csúszási lapokkal. A mikrofauna Sidó meghatározása szerint: *Textularia carinata* (d'Orb.), *Gyradinia soldani* (d'Orb.), *Planulina ariminensis* (d'Orb.), *Bulimina elongata* (d'Orb.), *Bulimina pupoides* (d'Orb.), *Martiniotella communis* (d'Orb.), *Robulus cultus* (Montf.), *Nonion soldani* (d'Orb.), *Lagena epiculata* R. s. s., *Gutulina problema* d'Orb., *Gibicides propinquus* R. s. s., *Nodosaria crassa* Hantk., *Nodosaria cf. latejugata* (d'Orb.), *Uvigerina pygmaea* d'Orb., *Globigerina bulloides* d'Orb., *Rotalia beccarii* L., *Lagena striata* R. s. s., *Virgulina* sp., *Orbulina* sp., *Eponides* sp., *Polimorphina* sp., *Dentalina* sp. 270 m-től kevesebb aprótermetű fauna. Makrofauna Schréter Z. meghatározása szerint: *Chenopus* cf. *abatus* Eichn., *Nassa* sp., *Meretrix* sp., *Tympanotonus margaritaceus* Brock. var. *moniliformis*, *Granulobalium plicatum* Brug., *Cardium* sp., *Rissoa* sp., *Bulla* sp., *Theodoxus* sp., *Melanopsis (Lyrcea) impressa* Kraus, *Turritella (Haustator) beyrichi* Hofm.
- 283,80—286,70 m kavicsos tufás agyag és finomszemű konglomerátum, kvarc, karbon és triász pala kavicsokkal
- 286,70—293,50 m rozsdás, helyenként lilástarka jellegzetes szárazföldi agyag következett gyér kavicszemmekkel
- 293,50—303,00 m-ben konglomerátumot és kavicsos tarka agyagot harántoltak
- 303,00—307,90 m-ben lilafoltos tarka agyag következett
- 307,90—309,00 m-ig bitumenes leveles agyag
- 309,00—309,50 m barnaköszéntelep
- 309,50—316,00 m bitumenes leveles agyag, vöröses tarka agyag, kavicsos agyag
- 316,00—318,00 m-ig barnaköszéntelep VI. telep
- 318,00—327,00 m-ig kavicsos agyag
- 327,00—330,40 m-ig lilászürke vörösestartka meszes agyag volt.

A fúrásban 286,70 m-től tehát zavartalan szárazföldi rétegcsoportot harántoltak, közbeiktatott műrevaló barnaköszénteleppel. A szárazföldi rétegcsoport a benne levő kavicsanyag alapján a dubicsányi konglomerátummal azonos korúnak, az előkerült kövületek alapján 246,30 m-től helvétinél idősebb, burdigalainak, esetleg akvitáninak tekinthető. Erre utal rétegtani helyzete is. A borsodi barnaköszéntelemek paralikusak, ezideig limnikus telepek a medencében ismeretlenek voltak. Az elmondottak alapján tehát a 316 m-ben elért barnaköszéntelepet új VI. telepnek tekinthetjük.

Ein neues limnisches Braunkohlenflöz (Nr. VI) im Westgebiet des Borsoder Braunkohlenreviers

L. ALFÖLDI

Eine Bohrung, die auf Vorschlag des Verfassers ins Liegende des Borsoder helvetischen Braunkohlenkomplexes weitergeteuf wurde, erreichte in 316 m Teufe ein neues abbauwürdiges limnisches Braunkohlenflöz (Nr. VI). Unter Flöz V wurden zwischen 141,05 und 246,30 m halmirolitisch zersetzter Rhyolittuff und toniger Tuffit durchbohrt. Unter 246 m folgte ein mit Tonsschichten abwechselndes litorales Konglomerat, während unter 286,70 m eine ungestörte terrestrische Serie von bunten Tonen, Konglomerat, schottrigem Ton und bituminösem Ton vorlag. In 316 m Teufe durchteufte man zuerst das 2 m mächtige neue Flöz, dann mergelige bunte Tone. Unter 246,30 m mag die Serie auf Grund der vorgefundenen Makro- und Mikrofauna älter als helvetisch, burdigalisch oder aquitanisch sein.